

University of Groningen

Das los Judas. Über entstehung und ziele der landbeschreibung in Josua 15.

Vos, Jacobus Cornelis de

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2002

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Vos, J. C. D. (2002). *Das los Judas. Über entstehung und ziele der landbeschreibung in Josua 15.* s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

1 Inleiding

Deze studie behandelt het ontstaan van de beschrijving van het land in Jozua 15 en de doelen van deze descriptie. De drie hoofdvragen zijn: 1. Hoe en wanneer is de tekst van Jozua 15 ontstaan? 2. Welk land wordt beschreven? 3. Welke doelen hadden de succesvolle redactoren? Met behulp van tekstueel, historisch-geografisch en historisch-theologisch onderzoek worden hierop antwoorden gegeven.

Het onderzoek zelf is in drie hoofddeelen geordend: 1. de tekst van Jozua 15 en zijn context; 2. het land Juda in historisch-geografisch perspectief; 3. het land Juda in historisch-theologisch perspectief.

2 De oorspronkelijke tekst van Jozua 15

De oorspronkelijke Septuaginta (LXX) had dezelfde bron als de Masoretische Tekst (MT). Ze gaat dus niet op een eigen, eventueel oudere, teksttraditie terug. Dat geldt eveneens voor de Egyptische recensie met handschrift B, alsook voor de Constantijnopolitaanse recensie met handschrift A als de respectievelijke belangrijkste representanten.

De LXX heeft haar bron getrouw vertaald en wijkt alleen af om te harmoniseren, te assimileren, te verduidelijken en te vereenvoudigen. Wanneer een woordelijke vertaling geen goed Grieks zou opleveren, voert ze stilistische verbetering door. Op enkele plaatsen wijkt de LXX van de MT af, waar de MT corrupt is. Verder zijn er twee grotere varianten: een district dat in de MT door homoioteleuton is weggevallen, is in de LXX behouden gebleven (15,59^{LXX}); en in de plaatselijke zijn de plaatsnamen niet altijd precies weergegeven, vooral niet in B.

B lijkt heel waarschijnlijk het meest op de oorspronkelijke Griekse vertaling van het boek Jozua. Daardoor en ook vanwege de enorme hoeveelheid in Jozua voorkomende plaatsnamen kan worden aangenomen, dat deze geografische aanduidingen voor de LXX-vertaler niet de betekenis hadden, die ze wellicht eens hebben gehad.

De MT van Jozua 15 biedt in tekstkritisch opzicht slechts weinig problemen.

3 De bronnen van Jozua 15

Bij de compositie van Jozua 15 werden naast Numeri 34:3b-5 documenten van niet-bijbelse oorsprong als bronnen gebruikt. Het gaat om drie delen van de beschrijving van de noordgrens en een plaatselijke. Een deel van de noordgrens gaat op een grensbeschrijving of 'Grenzfixpunktreihe' uit de tijd van David terug. Dit deel diende als afgrenzing tussen Benjamin en Juda, dat zojuist een koninkrijk geworden was. In deze grens is een, misschien uit de premonarchale tijd stammende, 'Grenzfixpunktreihe' van Ruben, dan wel de beschrijving van zijn weide- of trekgebied ingebouwd. Deze twee bronnen waren de oudste die de eerste redactor van Jozua 15 ter beschikking stonden.

Omdat hij historiserend wilde beschrijven, heeft hij de grens zorgvuldig om Jeruzalem heen laten lopen. Daardoor hoorde Jeruzalem niet bij Juda. Eerst David immers mocht deze stad veroveren. Voor dit doel had de redactor de oost-, zuid- en westgrens van Jeruzalem, waarvan de beschrijving waarschijnlijk uit de zevende eeuw v. Chr. stamt, voor de grensbeschrijving gebruikt.

Om het land verder te beschrijven, gebruikte hij een uitvoerige plaatselijke uit de tijd van Manasse. Deze lijst uit de zevende eeuw v. Chr., waartoe ook twee Benjaminische districten hoorden (Jozua 18:21-28), deed dienst als administratieve indeling van de vazalstaat Juda. Ze bestond, net als de districtenlijst van Salomo (1 Koningen 4:7v), uit twaalf districten, om de diensten voor het hof per district over de twaalf maanden van het jaar te verdelen.

Voor de beschrijving van de zuidgrens werd Numeri 34:3b-5 gebruikt. Deze grens bestond in de meeste tijden niet, aangezien ze zo ver zuidelijk in de woestijn niet van betekenis was. In de zevende eeuw v. Chr. kan ze als afgrenzing tegen Egypte of als versterkte handelsweg een rol hebben gespeeld.

ITZ	Zählung in dieser Studie
I	I
II	II
III	III
IV	IV
V	V
VI	VI
VII	VII
VIII	VIII
IX	IX
X	X
XI	XI
XII	XII
—	I
—	II

NOTH und BRIGHT. Das erste
 gungen ist: vgl. KALLAI-

Christliche Geschichte

is in Efraim
 auf dem Gebirge Efraims
 die, die Asa erobert
 nschaften
 d gräbt Brunnen in der
 Maßnahmen
 r in Bethel
 chrer aus dem Exil

4 De compositie van de tekst

In de traditie van Numeri 34 is een tekst samengesteld waarin de gebieden van de tien Cisjordaanse stammen zijn beschreven (Jozua 14-19^{*}). Deze tekst is op z'n vroegst van de tweede literair-historische fase van Numeri 34 afhankelijk, die zelf weer op z'n vroegst tot P^s (secondair materiaal in de Priesterschrift) hoort, en met zijn tweede fase dus tot P^(tertiair) of beter: R^P (een redactiefase die als 'Fortschreibung' in priesterlijke stijl kan worden gekarakteriseerd). Dat betekent, dat als je van een laat exilische of vroeg na-exilische datering van P uitgaat, R^P na-exilisch moet worden gedateerd. De beschrijving van het Cisjordaanse land stond aanvankelijk als addendum achter Numeri 34, om dat wat in Numeri 34:2-12 beschreven wordt en het naar stammen verdeelde land (Numeri 34:17a.18.19b-29^{*}) te exemplificeren. In de vroeg na-exilische tijd wilde men het land opnieuw verdelen en daarbij vroegere situaties (re-)construeren, restaureren en tegelijkertijd definitief vastzetten.

Taal en compositie van Jozua 14-19^{*} lijken op die van de Priesterschrift in de Pentateuch. Een gedetailleerde analyse van de taal en de motieven toont echter aan, dat een toewijzing aan P niet mogelijk is. Taal en motieven van teksten uit de Tetrateuch zijn overgenomen. De betreffende teksten uit de Tetrateuch stammen van P^s of nog latere fasen, maar niet van P^G ('Grundschrift' van de Priesterschrift). P in de Pentateuch lijkt zeer geïnteresseerd in het thema land en niet in de verdeling daarvan. Het land had God zelf reeds aan de aartsvaders geschonken en sedertdien werd het de Israëlieten van generatie op generatie steeds in bruikleen gegeven. Je kunt het land zelfs niet in bezit nemen, omdat het van God is. Hoe men het verdeelt is niet van belang, alleen het land zelf telt. Dat blijkt uit het gegeven dat men deze gave van God kan verloochenen (Numeri 13-14). Daarmee heeft het land bij P een strenge theologische functie. P presenteert de door God ingestelde ordening; daarbij hoort ook het land. P beschrijft statisch en niet dynamisch.

Maar klaarblijkelijk miste men een inhoudelijke beschrijving van het land. Naar de redenen kunnen we alleen maar raden. Misschien was het omdat men in de ballingschap juist niet in het land woonde en na de terugkeer het land zo prachtig mogelijk wilde beschrijven. Men projecteerde een groot, uit tien stammen bestaand Cisjordaans land, en dat juist in een tijd waarin het gebied van dit land drastisch was gereduceerd. Voor deze reconstructie beschikte de eerste redactor niet over een voorliggende ordening, maar schiep hij met behulp van verschillende bronnen zijn eigen systeem. Wat deze in priesterschriftelijke traditie staande redactor ter beschikking stond, heeft hij gebruikt, zoals de in § 11.8.3 genoemde bronnen. Daar waar hij geen bronnen had, vulde hij naar eigen inzicht aan.

Hij probeerde een onderscheid te maken tussen grensbeschrijvingen en plaatselijke lijsten, wat door passende bronnen bij Juda en Benjamin goed lukte, maar bij de andere stammen minder goed. Voor Juda en Benjamin bezat hij de administratieve lijst uit de tijd van Manasse. Maar omdat de redactor stammen wilde beschrijven, deelde hij deze lijst in in een stuk voor Juda (15:21-44^{*}.48-59^{*}.59^{LXX}.61-62) en een stuk voor Benjamin (18:21-28). De Judese noordgrens die hem ter beschikking stond kwam heel behoorlijk overeen met de scheidingslijn tussen de tien Judese en twee Benjaminitische districten. De zuidgrens van Benjamin is een aangepaste kopie van deze noordgrens van Juda. De waarschijnlijk enige zuidgrens die de redactor kon vinden, was de Assyrische zuidgrens uit de zevende eeuw v.Chr. Tegelijkertijd werd daarmee de schijn van antiquiteit opgehouden, omdat deze zuidgrens in Numeri (Sin, Kades-Barnea) voor de inname van het land een grote rol speelde. Voor de andere stammen ontstonden of alleen grensbeschrijvingen ([West-]Manasse, Efraïm), of alleen plaatselijke lijsten (Simeon: ten dele oude plaatselijke lijst, Dan: tweede district van Salomo) of mengvormen, waarbij zoveel mogelijk plaatselijke lijsten of delen daarvan tot grensbeschrijvingen werden omgevormd (Zebulon, Issakar, Aser, Naftali). Het zijn net als in Numeri 34:17a.18-29 de (Cisjordaanse) Israëlieten die de verdeling van het land ten uitvoer brengen (Jozua 14:1; 19:49a). Tien stamgebieden worden op systematische wijze beschreven, de grenzen worden door ויהי גבול + *nomen tribu* of לו + *nomen tribu* ingeleid en de plaatselijke lijsten door והיו הערים / ויהי. De

plaatselijke lijsten worden plaatselijk.

De redactor heeft tijdens de compositie van de zevende eeuw v.Chr. gebieden, werden geïntegreerd met uitzondering na de geografisch een geheel. Ook deze actualisatie van de compositie zijn geïntegreerd.

5 De verhuizing van

De Pentateuch werd van het land, namelijk de land. Daarom hoort het moment niet meer in het boek Jozua, naar de tradities die het land

Een vroeg deuteronomisch lied tot Jozua 11:2 worden aan die traditie (18:3.4^{*}.8bα.9^{*}.10b^{*}) land krijgt een verdeling enigen (in Num 13-14) wordt Jozua, nadat het land verdelen omdat de geloofsexemplen voor God.

6 De bewerkingen van

In de daarop volgende tijd over de verdeling ervan. Het Testament geassimileerde de interessanten.

6.1 Eleazar

Niet legerleiders, maar herkenbaar tekstelementen. Tweede plaats verwezen waartoe ook Jozua en uit. Daarmee stemt de overeen.

Zoals in Numeri 34 gebieden van de Transjordanische 14:2b streng van die. Deze fase belangrijke ontvangen hebben (R) moeten krijgen. Efraïm te maken en tegelijkertijd vergelijking tot de volken dan dat ze geen erfdeel

plaatsenlijsten worden verder ingedeeld in districten met expliciteringen van het aantal

plaatsen.

De redactor heeft niet alleen gesystematiseerd, hij heeft ook geactualiseerd. Plaatsen die ten tijde van de compositie bij Juda hoorden, maar ten noorden lagen van het door de plaatselijke uit de zevende eeuw v. Chr. en de beschrijving van de noordgrens van Juda gedefiniëerde gebied, werden gelijkmatig over enkele districten uit de plaatselijke verdeeld. Op een wijze die de actualisering na bevinden ze zich telkens aan het eind van een district. Samen vormen ze geografisch een gesloten beeld. Omdat de oorspronkelijk in de tekst voorkomende deeltoelen ook deze actualiserings bevat, moet de actualisering gelijk bij de oorspronkelijke compositie zijn geschied.

5 De verhuizing van de tekst

De Pentateuch werd steeds meer de plek voor de voorwaarden van de innamen en verdeling van het land, namelijk belofte en wet, en het boek Jozua voor het leven (met de wet) in het land. Daarom hoorden de addenda bij de Priesterschrift die het land betroffen op een gegeven moment niet meer in de Pentateuch thuis. De verdeling van het land vond een nieuwe plek in het boek Jozua, na de verovering van het land. Daarnaast werd Jozua een verzamelmekken van tradities die het land op positieve wijze beschrijven.

Een vroeg deuteronomistische traditie over de verovering van het land bestond reeds en liep tot Jozua 11:23. Nu, op de nieuwe plek, moest de verdeling van het land aangepast worden aan die traditie. Jozua wordt nu subject van de verdeling van het land (13:1.7a; 18:3.4.8ba.9.10b) en krijgt bovendien een eigen erfdeel (19:49b-50). De verdeling van het land krijgt een versterkt theologische functie: Jozua (en Kaleb) zijn de geloofshelden die als enigen (in Num 13-14) geloofd hadden dat God daadwerkelijk het land kan geven. Daarom wordt Jozua, nadat hij het heeft veroverd, de verdelers ervan. Hij mag een groot en prachtig land verdelers omdat hij in God geloofde. Jozua wordt met zijn verovering en verdeling een geloofsexemplaar voor Israël. Het bezit van het land wordt tot graadmeter van Israëls trouw aan God.

6 De bewerkingen van de tekst

In de daarop volgende bewerkingen werd het land steeds meer geritualiseerd, en de teksten over de verdeling ervan werden steeds meer met elkaar en met andere teksten uit het Oude Testament geassimileerd, dan wel geharmoniseerd. Achter dit proces staan verschillende

6.1 Eleazar

Niet legerleiders, maar priesters moesten het land verdelen. In een duidelijk als secondair herkenbaar tekstelement (14:1b) worden de Israëlieten respectievelijk Jozua naar de derde en tweede plaats verwezen. Eleazar, de priester, voert als eerstgenoemde van een commissie, waartoe ook Jozua en de stamhoofden van de Israëlieten behoren, de verdeling van het land uit. Daarmee stemt de tweede afsluiting van de verdeling van het land (19:51a (tot 51a) overeen.

Zoals in Numeri 33 komen nu ook de beschrijvingen van de reeds door Mozes toebedeelde gebieden van de Transjordanse stammen erbij. Deze beschrijvingen worden door 13:32 en 14:2b streng van de Cisjordanse stammen gescheiden. Er zijn twaalf stammen, waarvan tweëneenhalf hun gebied al deze fase belangrijker. Er zijn twaalf stammen, waarvan tweëneenhalf hun gebied al ontvangen hebben (Ruben, Gad [Oost-]Manasse), en negeneenhalf, die hun gebied nog moeten krijgen. Efraïm en Manasse moeten als Jozef worden samenengevat om plaats voor Levi te maken en tegelijkertijd het twaalfal te behouden. Desondanks komen de Levieten hier in vergelijking tot de volgende 'Levietenfase' karig weg. Over hen wordt niets anders gezegd dan dat ze geen erfdeel ontvangen (14:3b). In deze fase is men geïnteresseerd in de Aäronier

de gebieden van de tien is op z'n vroegst van de veer op z'n vroegst tot P¹ de fase dus tot P¹ (erlaar) of ritieke stijl kan worden oeg na-exilische datering ing van het Cisjordanse wat in Numeri 34:2-12 rit 34:17a.18.19b-29) te nieuw verdelen en daarbij tef vastzetten. rchrit in de Pentateuch. n, dat een toewijzing aan h zijn overgenomen. De fasen, maar niet van P¹ er geïnteresseerd in het reeds aan de aarvadars op generatie steeds in met geven dat men deze et land bij P een strenge g; daarbij hoort ook het et land. Naar de redenen oalingschap juist niet in wilde beschrijven. Men en dat juist in een tijd e reconstructie beschikte eep hij met behulp van ritieke traditie staande 8:3 genoemde bronnen. n en plaatselijke stammen, wat andere stammen minder tijd van Manasse. Maar n in een stuk voor Juda . De Judee noordgrens scheidingslijn tussen de amin is een aangepaste ns die de redactor kon lijkertijd werd daarmee stemmen ontstonden of ssestijsten (Simeon; ten vormen, waarbij zoveel n werden omgevormd 8-29 de (Cisjordanse) ra 14:1; 19:49a). Tien worden door 12a 7a) + or 27a 7a) / 7a). De

Eleazar. Vermoedelijk waren het daarom Aäronieten die de verdeling van het land wilden 'clerikalisieren'.

6.2 *Levieten*

In een verdere, systematiserende fase streeft men een verbinding met Numeri 26 na. Het vormkritisch onderzoek van vele woorden en frasen (מטה, גבול, מטה) met de exclusieve betekenis 'grens', היא-explicaties, נחלה, (למשפחותיכם) laat de conclusie toe dat ze connotaties met een goddelijke ordening hebben. Deze ordening is door grenzen en getallen verder vastgelegd. Nu worden de grensbeschrijvingen twaalfmaal consequent met *nomen tribu* בנחלת מטה בני-tribu + למשפחתם afgesloten, en in het geval van Juda ingeleid (15:20). מטה wordt zevenmaal in de afsluitingen gebruikt. 18:1-10* krijgt een nieuwe plaats in het midden van de landverdeling. Nu staan, afgezien van de Transjordaanse stammen, Juda en Jozef voor dit nieuwe midden en Benjamin en de Transjordaanse stammen erna. Door de gave van het land aan Juda en Jozef is al een deel van het land verdeeld. Dat maakt het mogelijk dat de tent der samenkomst in reeds verdeeld land kan worden opgericht, tussen Juda en Jozef, in het heiligdom Silo. Daarmee wordt 18:1-10* behalve het tekstuele midden van het landverdelingscomplex ook het geografische midden van het reeds verdeelde land. Door woordgebruik waarmee op de aanwezigheid van de naam van God wordt gezinspeeld, vormt de perikoop bovendien het theologische midden van de landverdeling.

Een ander gevolg van de nieuwe ordening is een contrast tussen verschillende stammen: Juda en Jozef staan nu tegenover Benjamin en de zes Galilese stammen, waarbij binnen deze ordening Juda en Benjamin niet alleen qua tekstpositie, maar door de uitvoerige beschrijvingen ook inhoudelijk prevaleren tegenover Jozef dan wel de zes Galilese stammen. Deze belangrijkste positie past bij het historische gegeven dat Juda en Benjamin als enigen uit de ballingschap zijn teruggekeerd. Juda is binnen het landverdelingscomplex het belangrijkste.

De vertelling over Kaleb wordt in Jozua 15 ingebouwd en het land van Kaleb door het onbepaalde נתן חלק (15:13) – wie het land aan Kaleb geeft, blijft onduidelijk – van het erfdeel van de stammen afgezonderd. Bovendien mag het niet als נחלה ('onaantastbaar erfbezit') worden gekwalificeerd, daarvan mogen er immers overeenkomstig de twaalf kanonieke stammen niet meer dan twaalf zijn. Door אלפי יהיה ליהושע wordt deze gave echter wel degelijk goddelijk gelegitimeerd.

Door de woordkeuze en de interesses kan deze fase direct en indirect als Levitisch worden gekwalificeerd. De Levieten beschouwen zichzelf als hoeders van de (heilige) ordening en indeling van het land. Daarop wijzen onder andere opmerkingen dat de Levieten Gods erfdeel zijn en ze daarmee op een bijzondere manier bij God horen (13:14.33; 14:4b; 20:1-21-42*), alsook de indirecte aanduiding van de Levieten als hoeders van de tent der samenkomst (18:1). Door de toevoeging van de hoofdstukken over de asiel- en levietensteden werd een nieuwe afsluiting van de verdeling van het land noodzakelijk (21:43-45). Dit klassieke voorbeeld voor de Deuteronomist in Jozua lijkt weliswaar deuteronomistisch, maar is door taalgebruik en inhoud atypisch voor de Deuteronomist. De volkomen rust (21:44) was blijkbaar pas mogelijk, nadat de Levieten hun steden hadden gekregen.

Vergelijk je deze fase met de vorige dan zou je je kunnen afvragen of er een interessenconflict was tussen Aäronitische priesters (waarvan Eleazar de representant was) en Levitische.

De ordening moet zo volkomen mogelijk zijn, en daarom worden in de tekst van Jozua 15 elementen uit de grensbeschrijving, de plaatsenlijst en de Kalebvertelling met elkaar in overeenstemming gebracht.

Verder wordt het landverdelingscomplex geassimileerd en/of geharmoniseerd met andere teksten. Wanneer dat mogelijk is, worden er toespelingen op andere teksten gemaakt. Een voorbeeld hiervan is de vermelding van het Achordal in 15:7, dat op de vertelling over de zonde van Achan (Jozua 7) wijst, alsook de invoeging van de stad Makkeda (15:41) voor

Libna (15:42), c belangrijke roi sf harmonisaties met elfde (15:60) distr

6.3 *Lot*

De verdeling van in verband gebracht deze lacune opgev God zelf het land Transjordaanse sta aanwijzing van G duidelijk als secon

Hadden dan Joz bevoegdheid godde lot nodig, dat in de betekenissen gebrui wil van God. 'Lot' 'heiliger' dan de g geworpen om ze va 24-27 de achtergron

De gebieden in t tent der samenkom Levieten) het lot wo en die zich direct ro stammen, voor wie l wordt geworpen.

In Jozua 15 en het ritualisering van de gebleken dat het lan theologische context herformuleringen en

Libna (15:42), omdat in Jozua 10 beide steden samen worden genoemd en daar een belangrijke rol spelen en Makkeđa daarom in Jozua 15 niet mag ontbreken. Twee grotere harmonisaties met de grenslijnen vinden we in de toevoegingen van het vijfde (15:45-47) en het elfde (15:60) district. Bovendien krijgt de plaatselijke Jozua 15 districten.

6.3 Lot

De verdeling van het land aan de Cisjordanse stammen wordt in 14-19¹ nauwkeurig met God in verband gebracht, alleen indirect via de priester Eleazar en de Levieten. Door het lot wordt deze lacune opgevuld. Het lot is het instrument, dat de wil van God bekend maakt. Zo deelt God zelf het land in, en niet, zoals in 14:5, de Israëlieten naar Gods bevel. Voor de Cisjordanse stammen had men het lot niet nodig, omdat Mozes hun het land al op directe aanwijzing van God had gegeven. Alle vermeldingen van de verdeling door het lot zijn duidelijk als secundair herkenbaar.

Had den dan Jozua, Eleazar en de stamhoofden, of de Israëlieten in het algemeen niet de bevoegdheid goddelijke grenzen vast te stellen? Het lijkt er niet op, en daarom had men het lot nodig, dat in de Pentateuch door Levieten wordt geworpen. Het lot wordt in verschillende betekenissen gebruikt. De gebieden van Juda en Jozef worden zelf tot lot en daarmee tot de 'heiligere' dan de gebieden van de zeven overige stammen waarvoor het lot moet worden geworpen om ze vast te stellen. Waarschijnlijk vormt Nehemia 11 en misschieen 1 Kronieken 24-27 de achtergrond voor de toedeling door het lot.

De gebieden in het landverdelingscomplex tonen een afnemende nabijheid tot God: 1. de tent der samenkomst in het midden van het land waarin God zich bevindt en waarvoor (door Levieten) het lot wordt geworpen; 2. Juda en Jozef wier gebied als lot wordt gekarakteriseerd, en die zich direct rondom de tent der samenkomst bevinden; 3. Benjamin en de zes Galilaeïse stammen, voor wie het lot wordt geworpen; 4. de Transjordanse stammen, voor wie geen lot wordt geworpen.

In Jozua 15 en het landverdelingscomplex 14-19 dan wel 13-21 zien we een groeiende ritualisering van de landverdeling en een theologisering van het land. Uit dit onderzoek is gebleken dat het land als theologoumenon werd opgevat en door nieuwe historische en theologische contexten steeds weer aanleiding gaf tot nieuwe bezinningen als ook tot herformuleringen en -schikkingen van de tekst.

van het land wilden

exclusieve betekenis
; connotaties met een
verder vastgelegd. Nu

dit nieuwe midden en
d aan Juda en Jozef is

samenkomst in reeds
gdom Silo. Daarmee

ngscomplex ook het
trijk waarmee op de

trikoop bovendien het

verschillende stammen:
1, waarbij binnen deze

door de uitvoering
enjamin als enig in uit

de waalf kanonieke
ve echter wel degelijk

als Levitisch worden

(heilige) ordening en

Levieten Gods erfdeel

14:4b; 20:1-21-42*),

ent der samenkomst

teinsteden werd een

13-45). Dit klassieke

nistisch, maar is door

en rust (21:44) was

afvragen of er een

representant was) en

de tekst van Jozua 15

elling met elkaar in

noniseerd met andere

teksten gemaakt. Een

de vertelling over de

takkeda (15:41) voor